

Samen voor succes in armoedebestrijding: Tilburg

Onderzoek en advies in het kader van de Nederlandse Stedenestafette 2010

Astrid Huygen
Marie-Christine van Dongen
Diane Bulsink

April 2010

Inhoud

1	De Stedenestafette in Tilburg	5
1.1	De Stedenestafette	5
1.2	De manifestatie van Tilburg	5
2	Minima en inkomensondersteuning in Tilburg	7
2.1	Kerncijfers over de gemeente	7
2.2	De gemeentebevolking in tien inkomensgroepen verdeeld	8
2.3	Wie zijn de minima in Tilburg?	9
2.4	De regelingen voor minima in Tilburg	9
3	Armoedebeleid Tilburg: de gemeente en maatschappelijke organisaties	11
3.1	Inzet van de gemeente	11
3.2	Inzet van maatschappelijke organisaties	13
3.3	Minima over minimabeleid	14
3.4	Mooie projecten voor de minima	15
4	Samenwerken aan armoedebeleid in Tilburg	17
4.1	Inkomensverbetering en maatschappelijke participatie van minima	17
4.2	Samenwerking binnen het gemeentelijke apparaat	17
4.3	Samenwerking tussen de gemeente en maatschappelijke organisaties	18
4.4	Samenwerking van maatschappelijke organisaties en groepen onderling	21
4.5	Lokale samenwerkingsverbanden	22
5	Versterking van de lokale sociale agenda in Tilburg	25
5.1	Het thema van de lokale manifestatie: zelfredzaamheid versus sociale zorgplicht	25
5.2	Wensen voor de lokale sociale agenda	26
5.3	Wensen voor samenwerking	27
6	Samen verder werken aan succes in Tilburg: conclusies en beleidsadvies	29
6.1	Preventie	30
6.2	Maatschappelijke participatie, empowerment en zelfredzaamheid	31
6.3	Integrale beleidsvoering	31
6.4	Gezamenlijke analyse van het effect van maatregelen	31
7	Literatuur en documenten	33
	Bijlage 1 Wensen voor de lokale sociale agenda	35
	Bijlage 2 Over het onderzoek in Tilburg	37

1 De Stedenestafette in Tilburg

1.1 De Stedenestafette

2010 is het Europese Jaar ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting, en Nederland doet mee. Armoede en sociale uitsluiting zijn ook in Nederland hardnekkige fenomenen, die volgens Europese cijfers ongeveer 10% van de bevolking raken. Het tegengaan van armoede en uitsluiting gebeurt vooral lokaal. Het huidige beleid is steeds meer gericht op het doorbreken van afhankelijkheid en het bevorderen van participatie en zelfredzaamheid.

Op initiatief van MOVISIE en het Verwey-Jonker Instituut is er dit jaar een Stedenestafette: dertig gemeenten, waaronder Tilburg, zullen elkaar het stokje doorgeven om aandacht te genereren voor armoede in Nederland. Lokale initiatieven krijgen door de Stedenestafette meer bekendheid en gemeenten krijgen de gelegenheid om van elkaar te leren. Ook gaat het in de Stedenestafette om versterking, vernieuwing en verbetering van de lokale samenwerking ten behoeve van de minima. Aan het eind van het jaar zal de opbrengst van de Stedenestafette gepresenteerd worden aan landelijke en Europese publieke en private actoren.

In dit kader heeft het Verwey-Jonker Instituut een onderzoek uitgevoerd naar de samenwerking op het gebied van armoede en sociale uitsluiting in de gemeente Tilburg. Voor dit onderzoek is bestaand, onafhankelijk onderzoek over de gemeente geanalyseerd, zijn beleidsdocumenten bestudeerd, zijn interviews gehouden met drie belangrijke spelers in de gemeente op het gebied van armoede en sociale uitsluiting (regievoerders) en met drie vertegenwoordigers van minima, en is er een digitale enquête afgenomen onder ambtenaren en medewerkers van maatschappelijke organisaties (zie bijlage 2 voor meer details over het onderzoek). De informatie die het onderzoek heeft opgeleverd, is verwerkt tot dit rapport.

1.2 De manifestatie van Tilburg

De gemeente Tilburg organiseert in het kader van het Europees jaar op 16 en 17 april 2010 een tweedaagse manifestatie. De manifestatie bestaat uit een aantal onderdelen: een informatiemarkt waar partners die betrokken zijn bij de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting zichzelf presenteren en elkaar kunnen ontmoeten, een debat, een alternatief Smartlappenfestival, en activiteiten georganiseerd door partners in de stad, zoals het ROC, de GGD en de basisscholen.

De gemeente Tilburg heeft als thema voor het debat gekozen voor zorgplicht versus zelfredzaamheid. Binnen dit thema speelt een aantal vragen die tijdens het debat en de expertmeeting aan de orde zullen komen.

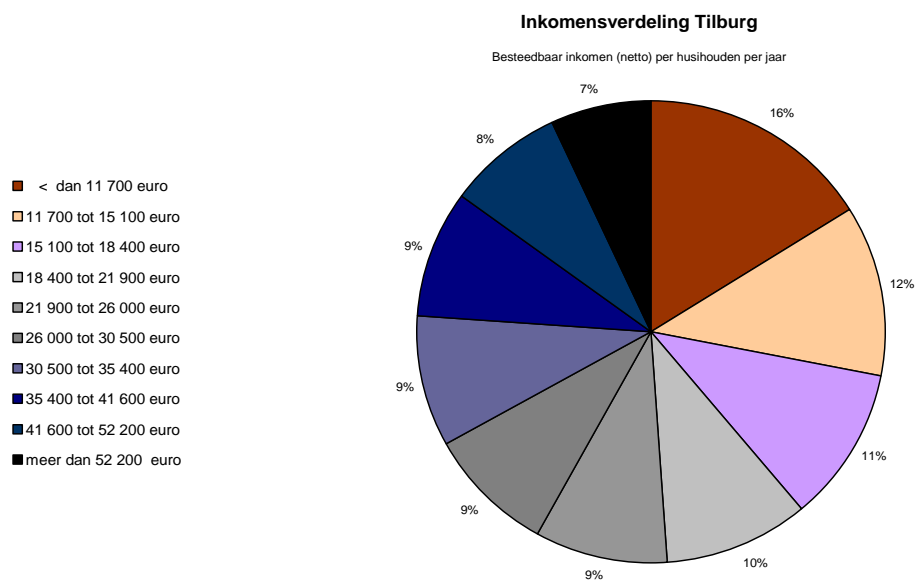
Waar ligt de balans tussen de zorgplicht van de overheid en de verwachte zelfredzaamheid van burgers? Gaat het hier om een botsing van economische en sociale waarden? Mag van burgers worden verwacht dat zij in een financieel, sociaal en vaak emotioneel benarde situatie als zelfredzame klant een weg weten te vinden door het woud van overheidsregelingen? Tot hoe ver kunnen we als gemeente zelfredzaamheid verwachten? Strookt de praktijk nog wel met de sociale rechten van de burger en de zorgplicht van overheden, ook als we kijken naar het Europees rechtelijke kader?

2 Minima en inkomensondersteuning in Tilburg

2.1 Kerncijfers over de gemeente

Aantal inwoners	203.500
<i>bron: CBS per 1 januari 2009</i>	
Aantal uitkeringsgerechtigden	18.500
<i>bron: CBS 2009 3e kwartaal</i>	
	9.000 arbeidsongeschiktheidsuitkeringen
	4.200 WW-uitkeringen
	5.300 bijstandsgerechtigden
Aantal huishoudens onder 120% bijstandsniveaugrens	11.600
<i>bron: StimulanSZ 2008</i>	
Aantal kinderen in bijstandssituatie	3.090
<i>bron: Kinderen In Tel. Databoek 2010</i>	

2.2 De gemeentebevolking in tien inkomensgroepen verdeeld

16% van de huishoudens in Tilburg zit in de laagste inkomensgroep, die minder dan 11.700 euro per jaar te besteden heeft. Landelijk varieert dit percentage van 5% tot 23% (Bron: CBS (2006) Inkomensverdeling alle huishoudens naar inkomensgroepen)

2.3 Wie zijn de minima in Tilburg?

De groep minima in Tilburg heeft een heel diverse samenstelling. Het betreft zowel uitkeringsgerechtigden als werkenden. Kenmerkend is dat zich onder deze groepen relatief veel nieuwe Nederlanders bevinden; bovendien worden relatief veel kinderen en jongeren getroffen door armoede. Deze twee groepen hangen samen, omdat zich onder deze nieuwe Nederlanders veel kinderen bevinden. Ook kent Tilburg relatief veel langdurige minima en zijn de minima relatief laag opgeleid. Door de economische crisis is er een belangrijke groep bijgekomen: mensen met schulden. Dit zijn zowel hoog- als laagopgeleiden. De kleine zelfstandigen vormen ook een deel van de groep minima. Meer kleine ondernemers zijn door de crisis in de problemen gekomen. Deze mensen doen pas een beroep op regelingen als het water hen aan de lippen staat. De gemeente heeft niet goed zicht op de groep werkende armen.

Een andere groep minima die genoemd wordt, zijn de inwoners van oude volkbuurten, autochtoon en vaak met een 'textielverleden'. Binnen deze groep zie je dat armoede van generatie op generatie wordt overgedragen

Bij de minima gaat het vaak om hardnekkige armoede; de mensen leven langdurig in armoede en zijn beperkt in hun mogelijkheden om aan de armoede te ontsnappen door bijvoorbeeld gezondheidsproblemen, of door het feit dat ze alleenstaande ouder zijn.

Armoede uit zich volgens de respondenten in Tilburg vooral doordat mensen niet meer mee kunnen doen in het dagelijkse sociale leven. Kinderen en jongeren kunnen bijvoorbeeld niet bij een sportvereniging, schoolreisjes zijn te duur, ze kunnen geen 'Adidas schoenen' kopen. *'Dat is nu uitsluiting. Op het moment dat je financieel niet meer mee kunt doen, sta je buiten spel'*. Het sociale netwerk is beperkter. Ook voor volwassenen geldt dat het lastig is om zich te ontspannen, mensen te ontmoeten, mensen thuis uit te nodigen, of uit te gaan. De schaamte speelt ze parten; ze lijden onder sociale uitsluiting als gevolg van hun beperkte financiële mogelijkheden. Tegelijkertijd bestaat de indruk dat mensen die in armoede leven vaak onzichtbaar zijn. Er is sprake van verborgen armoede.

De ondersteuning waaraan de minima behoefte hebben varieert volgens de geïnterviewden. Het gaat om ondersteuning bij het stabiel krijgen van het beschikbare budget. Maar ook om ondersteuning bij het gebruik maken van de regelingen die ter beschikking staan van mensen in armoede. *'We hebben het met z'n allen erg ingewikkeld gemaakt'*, zegt een van de geïnterviewden. Ook hebben mensen behoefte aan een luisterend oor zonder dat ze betutteld worden; *'iemand die meedenkt en meehelpt, iemand die ziet dat ze het lastig hebben en die ze positief benadert'*. Als laatste vorm van steun noemden geïnterviewden ondersteuning bij het kunnen deelnemen aan de samenleving ondanks een beperkt budget.

2.4 De regelingen voor minima in Tilburg

De gemeente Tilburg kent verschillende regelingen die tegemoet komen aan mensen in een armoedesituatie. Tilburgers kunnen een beroep doen op deze regelingen als hun inkomen maximaal

120% van het bijstandsniveau is, hoewel niet alle regelingen zo'n strikte inkomensgrens hanteren. Het gaat om maatregelen die het lage inkomen compenseren en om regelingen die volwassenen en kinderen in staat stellen om deel te nemen aan sociale, culturele en sportieve activiteiten in de samenleving.

Regeling	Inkomensnorm (WWB=100%)	Bereik regeling 2008
Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	100%	60,9%
Bijzondere bijstand	Geen strikte grens, afhankelijk van draagkracht	49,6% (bij 105% inkomensnorm)
Langdurigheidstoelage	100% (2008) 120% (2010)	56,6%
Collectieve ziektekostenverzekering	110% (2008) 120% (2010)	64,3%
De 50 euro-regeling	120% (2008) Bestaat niet in 2010	81,0%
Meedoen-regeling	120%	77,4%
Gratis peuteren	Inkomensafhankelijke eigen bijdrage	76% (bij inkomensgrens 105%)
Jeugdsportfonds	110%	N=1280
Stichting Leergeld	Geen strikte grens	N=3145 (aanvragen, 1666 kinderen, 910 gezinnen)
Schulphulpverlening	N.v.t.	15,2% van de minima-huishoudens
WMO / loket Z	N.v.t.	?
Noodfonds Armoede	N.b.	?
Bijstandsverlening Zelfstandigen		200 (2008)
- startende ondernemers		400 (2010)
- gevestigde zelfstandigen	(aanvulling tot) 100%	
- bij beëindiging bedrijf		
Computerregeling schoolgaande kinderen	?	?

Bronnen: *De Cirkel Doorbreken. Armoede monitor 2008; Inkomensondersteunende maatregelen bijlage 1 Werkende armen in beeld (2008); Aanvullende schriftelijke informatie ambtenaar (2010).*

Daarnaast wil de gemeente Tilburg starters van een eigen bedrijf een budgetadvies op maat geven. Verder heeft de gemeente veel aandacht voor het bereiken van de doelgroep van de regelingen door voorlichting en het opsporen van verborgen armoede. Dit lijkt zijn vruchten al te hebben afgeworpen, want het bereik van de regelingen is relatief goed.

3 Armoedebeleid Tilburg: de gemeente en maatschappelijke organisaties

3.1 Inzet van de gemeente

Visie en doelstelling van het armoedebeleid

De gemeente Tilburg heeft een brede visie op armoede. Armoede heeft niet één universele verschijningsvorm: voor de één is het tekort aan geld, voor de ander een tekort aan meedoen, voor weer een ander een tekort aan kansen. Meestal is een gebrek aan financiële middelen wel de oorzaak van de problematiek. De combinatie daarvan maakt dat armoede ook op vele fronten moet worden bestreden en dat er maatwerk moet worden geleverd, stelt de gemeente Tilburg (*De cirkel doorbreken*, 2009).

Deze visie heeft zich vertaald in de volgende doelstellingen van het armoedebeleid:

- het substantieel verlagen van het aantal burgers dat rond moet komen van een inkomen onder de armoedegrens;
- het voorkomen dat mensen in een armoedesituatie terecht komen;
- het bevorderen van het bereik van inkomensondersteunende maatregelen;
- het bevorderen van participatie aan de samenleving door mensen met een laag inkomen.

Het beleid zal zich meer richten op het voorkomen dat mensen in een armoedesituatie terecht komen. De gemeente Tilburg heeft vier risicogroepen benoemd waarop de komende tijd specifiek wordt ingezet: kinderen en jongeren, nieuwe Nederlanders, werkende armen en ouderen.

De gemeente wil samen met professionals zoveel mogelijk verborgen armoede opsporen en inwoners voorlichten over alle maatregelen. De vijf armste wijken in de stad krijgen daarbij een centrale plaats.

Inhoud van het gemeentelijk armoedebeleid

De gemeente Tilburg heeft volgens verschillende partijen een traditie van een ruimhartig armoedebeleid. De regie bij het ontwikkelen en uitvoeren van het armoedebeleid ligt bij de afdeling Sociale Zaken van de gemeente. Om te bepalen waar het beleid op gericht moet zijn, gaat de gemeente te rade bij de partners in de stad. Wanneer we de concrete maatregelen bekijken, concluderen we dat op de twee laatste doelstellingen het meest succesvol is ingezet. Wat betreft het bevorderen van het bereik van inkomensondersteunende maatregelen, laat het gebruik hiervan een stijging zien; het gebruik ligt bovendien relatief hoog in Tilburg. Het bevorderen van participatie aan de samenleving van mensen met een laag inkomen heeft vooral vorm gekregen door regelingen zoals Meedoen, Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds en Gratis Peuteren.

Dit beleid is voor een groot deel het gevolg van twee Taskforces Armoede die de gemeenteraad instelde, respectievelijk in 2006 en 2008.

Taskforce 1 heeft na tweehonderd gesprekken met professionals en mensen in armoedesituaties het Actieprogramma *De cirkel doorbreken* gepubliceerd. De belangrijkste actiepunten daaruit zijn: ondersteun talenten, voorkom armoede, doorbreek de traditionele wijze van hulp- en dienstverlening, werk samen met organisaties in de stad, armoede kent vele gezichten, en activerend armoedebeleid. In 2008 heeft Tilburg gekeken wat er van het Actieprogramma terecht gekomen is. Taskforce 2 wilde te weten komen of de mensen met wie in 2006 gesproken was, iets merkten van de nieuwe visie (vertaald in een nieuwe houding) en de nieuwe maatregelen.

Van acht maatregelen is bekeken wat mensen in de stad ervan gemerkt hebben. Zowel maatschappelijke organisaties als minima zelf hebben hierover hun mening gegeven, hoewel deze laatsten naar eigen zeggen minder aan het woord zijn gekomen dan tijdens de eerste Taskforce. De belangrijkste conclusies van Taskforce 2 waren ten eerste, dat mensen die een uitkering aanvragen sneller een voorschot kregen. Ten tweede is de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen niet automatisch verlopen, zoals wel de bedoeling was. Ten derde is de snelheid van het leggen van het eerste contact door Schuldhulpverlening verbeterd, maar vervolgens zijn de wachtlijsten nog lang. Ten vierde is veel ruimhartiger omgegaan met het toekennen van bijzondere bijstand als gift in plaats van als lening. Kritiek daarop is er ook. De toewijzingscriteria zijn niet altijd duidelijk. Als vijfde maatregel is de Meedoen regeling goed van start gegaan en zijn enkel positieve reacties vernomen. Ten zesde is het aanbod aan nieuwe uitkeringsgerechtigden om een cursus budgetteren te volgen positief beoordeeld. Betreurd werd wel dat dit aanbod alleen voor nieuwe uitkeringsgerechtigden bedoeld is. Ook had het aanbieden ervan actiever gekund en niet alleen via een briefje. Over het slagen van de nazorg van Sociale Zaken bij uitstroom uit de bijstand was eind 2008 nog onduidelijkheid, omdat weinig mensen die de Taskforce heeft benaderd er nog mee te maken hebben gehad. Inmiddels is bekend dat 17% terugviel in een uitkerings situatie voordat er nazorg was; sinds de nazorg is ingevoerd bedraagt deze terugval nog 10,7%. Over de laatste maatregel die de Taskforce bekeek, de bejegening van klanten, hebben zij positieve reacties gekregen. Zowel casemanagers van Sociale Zaken als hulpverleners van instellingen hebben hierover een workshop gevolgd. Enerzijds zijn er geluiden dat de bejegening is verbeterd. Andere geluiden hoorden wij echter ook: de bejegening zou erg afhankelijk zijn van wie de cliënt voor zich heeft. Ook wordt door verschillende betrokkenen de bureaucratie nog als een obstakel gezien.

De Taskforce Armoede 2 heeft in februari 2009 de nota *Doorstart de cirkel doorbreken* gepresenteerd. De Taskforce wil dat het college meer aandacht besteedt aan werkende armen en aan het voorkomen van armoede. Dit moet vooral gebeuren door duidelijk gerichte voorlichting en communicatie, intensieve ketensamenwerking, ondersteuning bij de administratie, en een persoonlijke benadering en extra aandacht voor risicogroepen. In april 2009 heeft de gemeenteraad twintig actiepunten vastgesteld die hieraan moeten bijdragen.

Kenmerkend voor het huidige Tilburgse armoedebeleid is volgens de gemeente dat het beleid een integraal karakter heeft en 'samen met de stad' is bedacht. Het is pragmatisch en de uitvoering ligt dicht bij de burger. De manier waarop de gemeente de coördinatie probeert te organiseren, oogst lof bij de maatschappelijke organisaties. Men ervaart direct dat de gemeente serieus werk maakt van armoedebestrijding. Armoedebeleid heeft altijd op de (politieke) agenda gestaan: *'we hebben het nooit hoeven bevechten'*. Als zwakke punten zijn genoemd dat het beleid ook 'te gefragmenteerd, te projectmatig en te incidenteel gefinancierd' is. Dat maakt het beleid kwetsbaar.

Maatschappelijke organisaties noemen bovendien het teveel aan bureaucratie, waardoor het werken in de praktijk soms lastig is.

Wat ons opvalt, is dat het gemeentelijke armoedebeleid er vooral uit bestaat mensen (financiële) mogelijkheden te bieden om 'mee te doen'. Het bevorderen van maatschappelijke participatie verloopt, vanuit het oogpunt van gemeentelijk beleid althans, vooral via deze weg. Wat betreft het bevorderen van maatschappelijke participatie legt de gemeente verbindingen met andere beleidsterreinen zoals de Wmo of integratie. Ook via het Ketenoverleg ontstaan deze verbindingen. Hier groeit het besef van de noodzaak om beleidsmaatregelen en de uitvoering daarvan beter op elkaar af te stemmen. Dat signalering door hulpverleners en werkers beter gaat, is daar een voorbeeld van. Naar eigen zeggen zijn ze steeds meer op de hoogte van elkaars werk en aanbod en weten ze elkaar steeds beter te vinden.

Wat ons betreft is opmerkelijk dat van de achttien uitgenodigde ambtenaren slechts drie ambtenaren (van Sociale Zaken) de enquête hebben ingevuld. Daardoor hebben we beperkt zicht gekregen op de plaats die de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting heeft in andere beleidssectoren dan Sociale Zaken.

Een laatste bevinding die we hier willen noemen is dat de inzet op preventie van armoede toeneemt, maar dat er nog onvoldoende zicht is op de resultaten ervan.

3.2 Inzet van maatschappelijke organisaties

In Tilburg zijn ongeveer dertig maatschappelijke organisaties die zich bezighouden met het begeleiden van minima en die daardoor direct of indirect te maken hebben met armoedebestrijding. Deze organisaties lopen uiteen van zorg- en welzijnsorganisaties, woningcorporaties, particuliere initiatieven, onderwijsinstellingen, en vrijwilligersorganisaties tot het CWI en instellingen voor beschermd wonen. Wanneer we kijken naar de resultaten van onze enquête, dan geven de medewerkers van de maatschappelijke organisaties en groepen aan dat het in hun werk met betrekking tot armoedebestrijding vaak gaat om signaleren en doorverwijzen. Ook houden zij zich bezig met de activering in de richting van een opleiding, werk of vrijwilligerswerk, het meegaan naar organisaties, en de activering tot participatie in persoonlijke netwerken. Ze noemen ook collectieve belangenbehartiging als een manier waarop de instellingen werken aan het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting, zij het in veel mindere mate. Deze resultaten wijzen erop dat de maatschappelijke organisaties en groepen het bevorderen van maatschappelijke participatie tot hun core business rekenen. De maatschappelijke organisaties zijn over het algemeen goed te spreken over het gemeentelijke armoedebeleid.

Met twee van de dertig maatschappelijke organisaties hebben we uitgebreid gesproken over hun inzet ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting: de organisatie voor maatschappelijk werk en een woningcorporatie.

Het Instituut voor Maatschappelijk Werk (IMW) biedt inwoners van Tilburg een laagdrempelig aanbod. Ze hebben een inloopsprekkuur dat zonder verwijzing kan worden bezocht. Daar maken mensen veel gebruik van, ook mensen die te maken hebben met (de gevolgen van) financiële problemen. Het IMW helpt ze om gebruik te maken van voorzieningen en regelingen, en om hun

budget op orde te krijgen. Het IMW kijkt breed: zowel materieel als immaterieel. Ze stimuleren het veranderen van gedrag dat armoede in stand houdt. Het IMW gaat ook naar mensen toe; ze leggen huisbezoeken af als zij bijvoorbeeld signalen ontvangen vanuit de buurtregiegroep. Dan moeten de medewerkers soms eerst een tijdje door de brievenbus heen praten. Het IMW heeft ook een aanbod voor 55-plussers. Sommige mensen zijn wat schuw en vereenzaamd. Ze krijgen deze signalen bijvoorbeeld van Sociale Zaken of een huisarts.

TBV Wonen heeft twee jaar geleden haar ondernemingsplan vastgesteld. Daarin is als doelstelling opgenomen dat TBV over vijf jaar geen huurders meer in het bestand heeft die in armoede leven. Om deze, naar eigen zeggen waarschijnlijk té ambitieuze doelstelling te bereiken, heeft TBV Wonen de volgende beleidsmaatregelen ontwikkeld:

- Alle huismeesters en buurtconsulenten hebben een cursus signaleren gevolgd. Zo worden ze zich ervan bewust dat als zij een armoedesituatie tegenkomen, ze dit kunnen melden bij een organisatie die ze kan helpen of ondersteunen.
- Voor het afsluiten van een huurovereenkomst geeft TBV standaard een woonadvies om te bepalen of de woonlasten wel passen bij de situatie van de (potentiële) huurder.
- Bij een betalingsachterstand (vanaf 1 maand) worden mensen meteen benaderd.
- TBV is in de wijk De Reeshof een experiment gestart in samenwerking met de Twern (Welzijnsorganisatie), genaamd Thuisadministratie. Op deze manier wil TBV Wonen preventief werken en proberen huisuitzettingen te voorkomen.
- Op wijkniveau organiseert TBV Wonen talentenjachten om erachter te komen welke talenten er zijn in de wijk. Maar dit bereikt volgens de geïnterviewde de mensen die toch al actief zijn.

3.3 Minima over minimabeleid

Ook de vertegenwoordigers van de minima zijn over het algemeen tevreden over het Tilburgse armoedebeleid. De Klantenraad, 'Samen Sterk', en 'Stichting de Vonk' zijn het erover eens: Tilburg voert een sterk integraal beleid en is ruimhartig in vergelijking met andere gemeenten. De Klantenraad is een adviesorgaan en heeft een belangrijke signaalfunctie via haar leden. Samen Sterk is een burgerinitiatief en wil wegwijzer zijn naar alle instanties en mogelijkheden. Stichting de Vonk voert vooral projecten uit en doet onderzoek op het gebied van armoede. Hun focus ligt op in armoede levende kinderen.

Bovendien is in Tilburg sprake van veel samenwerking tussen organisaties. De vertegenwoordigers van de minima voelen zich door de gemeente serieus genomen. Wel is het zo dat de 'regeltjes en wetjes' in de praktijk voor onnodige wachttijden zorgen, zelfs bij acute gevallen. Voor de minima zelf is het gemeentelijk beleid 'ver-van-hun-bed'. Ze hebben hun handen vol aan hun eigen problemen en zijn vooral geïnteresseerd in concrete hulp of ondersteuning.

De geïnterviewden zijn bang dat de komende bezuinigingen bij de gemeente gevolgen zullen hebben voor het armoedebeleid. De gemeente zal minder ruimhartig zijn; de verwachting is bijvoorbeeld dat de lat hoger komt te liggen om een beroep op bepaalde voorzieningen te kunnen doen.

De vertegenwoordigers van de minima hebben het idee dat de minima wel betrokken worden bij de ontwikkeling van het minimabeleid, maar dat het nog beter zou kunnen. Bij de ontwikkeling van Taskforce Armoede 1 is bijvoorbeeld met veel bewoners gesproken; dit heeft veel nuttige

informatie opgeleverd. Maar bij Taskforce Armoede 2 gebeurde dat veel minder. En dat terwijl de minima zelf vaak heel goed kunnen aangeven waar nu precies het probleem zit.

De regievoerders hebben overigens zowel positieve als negatieve ervaringen met het betrekken van minima bij het beleid. De gemeente roept op uiteenlopende manieren mensen op om mee te denken. Wettelijke verplichtingen worden nagekomen, bijvoorbeeld middels de inschakeling van de Klantenraad (in voorstellen die aan de politiek worden voorgelegd moet hun advies worden meegenomen) en de Wmo-raad. Maar dit gebeurt ook via het Platform Sociale Zekerheid. Dit platform fungeert als een klankbord waar nieuw beleid wordt getoetst. Daarnaast tracht de gemeente ook via de Sociale Alliantie, belangenorganisaties, de Taskforce armoedebeleid, de moskee en zelforganisaties minima te betrekken, of in ieder geval op de hoogte te blijven van wat hen bezig houdt en welk beleid nodig is. Verder gaat de wethouder zelf de stad in om te horen wat er speelt. De twee voorbeelden van maatschappelijke organisaties laten zien dat het niet altijd gemakkelijk is om de (formele) betrokkenheid van minima bij de organisatie te realiseren. Het IMW zit in de Klantenraad Werk en Inkomen, maar ze hebben zelf geen cliëntenraad. Het is niet gelukt om mensen bereid te vinden hierin zitting te nemen. Het vermoeden bestaat dat de stem van de minima onvoldoende wordt gehoord door/via de huurderscommissies van TVB Wonen.

3.4 Mooie projecten voor de minima

Wanneer we de inzet voor de bestijding van armoede en maatschappelijke uitsluiting van de gemeente en maatschappelijke organisaties en groepen overzien, kunnen we concluderen dat er veel gebeurt in Tilburg. We hebben mooie projecten voor minima gezien. De vertegenwoordigers van de minima geven aan dat laagdrempeligheid belangrijk is: *'de beste projecten ontstaan in de wijk, bedacht door de bewoners zelf. Mensen kunnen heel snel terecht en vlug geholpen worden en op dit niveau werkt mond-tot-mondreclame goed'*. Voorbeelden die door hen genoemd zijn, zijn Moedercentrum De Ketting (ontmoetingsruimte, activiteiten), het Vadercentrum in Tilburg Noord (idem), De Schatkist (tweedehands kledingwinkel). Andere voorbeelden van mooie projecten die door verschillende mensen genoemd zijn, zijn de Meedoenregeling, Thuisadministratie, de Werkgroep Samen Sterk Tilburg-Zuid, en de formulierenbrigade.

Wanneer we de doelstellingen vanuit het perspectief van de Stedenestafette nog eens bekijken, namelijk het versterken, vernieuwen, en verbeteren van de lokale samenwerking ten behoeve van de minima en het opstellen en versterken van een lokale sociale agenda, willen wij, vooruitlopend op de inhoud van deze agenda, hier de volgende drie projecten onder de aandacht brengen:

- De Werkgroep Samen Sterk. Dit is een goed voorbeeld van de inzet van de eigen kracht van mensen.
- De Meedoenregeling. Dit is een voorbeeld van het ruimhartige Tilburgse armoedebeleid.
- De Thuisadministratie. Dit is een voorbeeld van een manier om gestalte te geven aan de preventie van armoede.

Werkgroep Samen Sterk Tilburg-Zuid

De werkgroep is opgericht door een vrouw die zelf in armoede heeft geleefd. Ze heeft contact gezocht met mensen die ook hulp nodig hebben. Mensen die het financieel moeilijk hebben, helpen

elkaar. Deels weten mensen zelf Samen Sterk te vinden, deels vinden ze de weg via Moedercentrum de Ketting, waar veel bezoekers met lage inkomens komen. De mensen van Samen Sterk zijn geen hulpverleners en willen de hulpverleners ook 'niet voor de voeten lopen'. Ze willen wegwijzers zijn naar alle instanties en mogelijkheden. Ze geven een telefoonnummer of gaan een keer mee. Het belangrijkste is om een kop koffie te drinken en niet met de vinger na te wijzen. Mensen willen hun hart luchten. Samen Sterk is een groep voor lotgenotencontact dat vanuit mensen zelf ontstaan is. Er zijn momenteel zeven vrijwilligers en dertig gezinnen aangesloten.

Gemeentelijke Meedoen Regeling

De gemeente Tilburg wil dat alle bewoners mee kunnen doen aan de activiteiten in de stad. Ook degenen die wat minder te besteden hebben. Daarom is er de Meedoenregeling: een cadeautje van € 70,- per gezinslid om leuke dingen te doen. Deze waardebonnen kunnen besteed worden aan culturele activiteiten en sport. Doel van de regeling is om de participatie te bevorderen van inwoners met een laag inkomen.

De Thuisadministratie

In de wijk De Reeshof is TBV Wonen een experiment gestart, omdat zij constateerde dat daar de meeste achterstand bij het tijdig betalen van de huur was. TBV Wonen heeft de Twern (een welzijnsorganisatie) opdracht gegeven om dit project op te zetten. De Thuisadministratie is erop gericht te voorkomen dat mensen in een armoedesituatie terechtkomen en om de mensen te leren hoe ze het beste met hun geld om kunnen gaan.

4 Samenwerken aan armoedebeleid in Tilburg

4.1 Inkomensverbetering en maatschappelijke participatie van minima

De gemeente Tilburg heeft samenwerking hoog in het vaandel staan, zowel binnen het gemeentelijke apparaat, tussen de gemeente en maatschappelijke organisaties en groepen, als tussen de organisaties en groepen in de stad die werken aan het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting. Deze samenwerking heeft betrekking op de uitvoering van maatregelen voor inkomensverbetering (zie paragraaf 2.3) en de uitvoering van beleid om de participatie van minima te bevorderen en sociale uitsluiting tegen te gaan. Beleidsterreinen die in Tilburg raken aan het armoedebeleid zijn onder meer het beleid voor de Impulswijken en het Wmo-beleid. Ook veel maatschappelijke organisaties en groepen werken aan het verbeteren van mogelijkheden voor maatschappelijk participatie. Vooral op dit laatste thema vindt veel samenwerking plaats.

4.2 Samenwerking binnen het gemeentelijke apparaat

Het armoedebeleid is een gemeentelijk programma waarin nadrukkelijk verbindingen worden gezocht met andere beleidsterreinen. De programmamanager is aangesteld vanuit Sociale Zaken en is financieel en inhoudelijk verantwoordelijk voor de doelstellingen van het armoedebeleid. De sector Sociale Zaken (dienst Publiekszaken) werkt samen met de afdeling Onderwijs en Jeugd, de afdeling Maatschappelijke Organisatie (cultuur, integratie, zorg, wonen en welzijn) en de dienst Gebiedsontwikkeling (de wijkimpuls-aanpak). Afstemming vindt plaats tussen de verschillende beleidsprogramma's die Tilburg kent, zoals Armoede, Veiligheid, Arbeidsmarktbeleid, Integratie, Zorg & Welzijn, Jeugd & Onderwijs. De verantwoordelijken voor deze programma's verbinden de ankerpunten van de programma's, richting de gemeenteraad en het bestuur, maar ook richting de maatschappelijke organisaties. De programmamanagers Jeugd & Onderwijs en Armoede trekken bijvoorbeeld samen op om ervoor te zorgen dat bij het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) aandacht is voor kinderen in armoedesituaties.

Ook de ambtenaren in onze enquête constateren dat er redelijk tot veel wordt samengewerkt binnen de gemeente als het gaat om armoedebeleid.

Zowel in de enquête als in de interviews is gevraagd wat men vindt van de samenwerking binnen het gemeentelijk apparaat. Dit levert een positief beeld op. De ambtenaren beoordelen de interne samenwerking met een 7.3. Daarbij vonden ze alle aspecten ten aanzien van de samenwerking die ze voorgelegd kregen belangrijk of zeer belangrijk. Over het regelmatige formele overleg en het gezamenlijk met de andere afdelingen analyseren van het effect van de maatregelen zijn ze relatief het minst tevreden.

Wat vooral goed gaat is de gezamenlijke focus op participatie. Het lukt ook steeds beter om verbindingen te leggen tussen verschillende programma's, zoals het armoedebeleid, de Wmo en het

beleid voor de impuls wijken. Op beleidsniveau gebeurt de afstemming vooral tussen de programmanagers, maar ook op uitvoerend niveau komen beleidsterreinen bij elkaar. In Loket Z bijvoorbeeld (het Wmo-loket van Tilburg) komen inkomensondersteuning en zorg bij elkaar. Maar ook in het wijkgericht werken zien we verbindingen tussen wonen, zorg, welzijn en armoedebeleid.

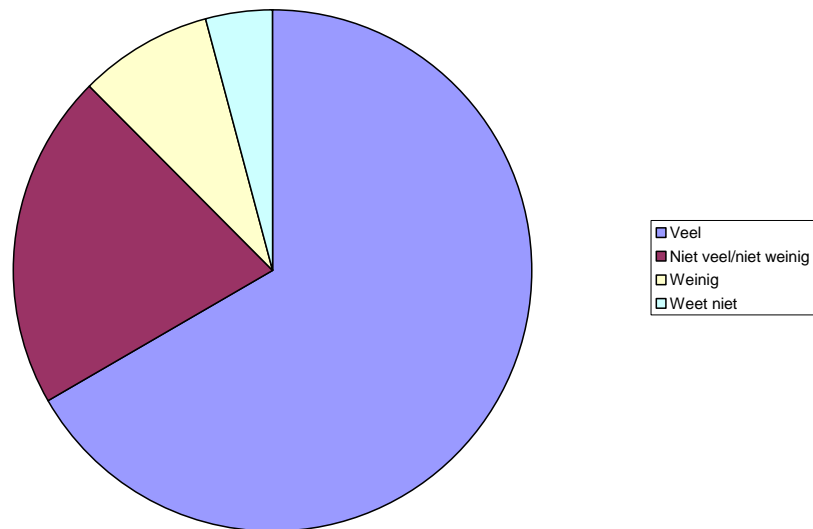
We constateren dat veel van de gesuggereerde verbeterpunten ten aanzien van samenwerking te maken hebben met de integrale beleidsvoering; hoewel vaak genoemd als sterk punt, kan dat (nog) beter. Volgens een van de regievoerders moet de gemeente ervan doordrongen raken wat het voeren van integraal beleid betekent voor het uitvoerende niveau. Daarbij geeft de respondent het beleid ten aanzien van sociale activering en empowerment als voorbeeld: *'Als Sociale Zaken een aanbesteding sociale activering doet, dan moet je weten wat dit betekent voor wijkgericht werken, het vrijwilligerswerk, de ouders van kinderen die ook betrokken worden vanuit het onderwijs, en zorgaspecten van gezinnen met een hulpvraag.'*

Een van de ambtenaren merkt op dat de uitvoering en het aansturen zo veel inzet vraagt, dat het structureel samen nadenken, ontwikkelen en afstemmen er te vaak bij inschiet.

4.3 Samenwerking tussen de gemeente en maatschappelijke organisaties

Meer dan de helft van de maatschappelijke organisaties in onze enquête heeft het afgelopen jaar veel samengewerkt met de gemeente: een tiental daarvan op het gebied van de inkomensverbetering en bijna allemaal (21 van de 23) op het gebied van het bevorderen van de maatschappelijke participatie van minima. De samenwerking blijkt in bijna alle gevallen om het uitwisselen van informatie en contact over individuele cases te gaan. Daarnaast zijn gezamenlijk projecten opgezet en is er gepraat over de beleidsvorming van de gemeente. Bijna alle medewerkers van de maatschappelijke organisaties geven aan dat de samenwerking met de gemeente op een bepaalde doelgroep is gericht. Het vaakst blijkt het om bijstandsgerechtigden te gaan. Opvallend is dat deze groep door de gemeente niet als risicogroep wordt benoemd (wel kinderen en jongeren, werkende armen, nieuwe Nederlanders, en ouderen).

Figuur 4.1 Hoe vaak werken maatschappelijke organisaties samen met de gemeente? (n=24)

Ook de ambtenaren geven aan samen te werken met maatschappelijke organisaties op het gebied van armoede en sociale uitsluiting. Het gaat dan vooral om het uitwisselen van informatie. De samenwerking is daarbij in sommige gevallen gericht op een specifieke doelgroep, zoals de dak- en thuislozen, of minima met een baan.

Beoordeling van de samenwerking met de gemeente

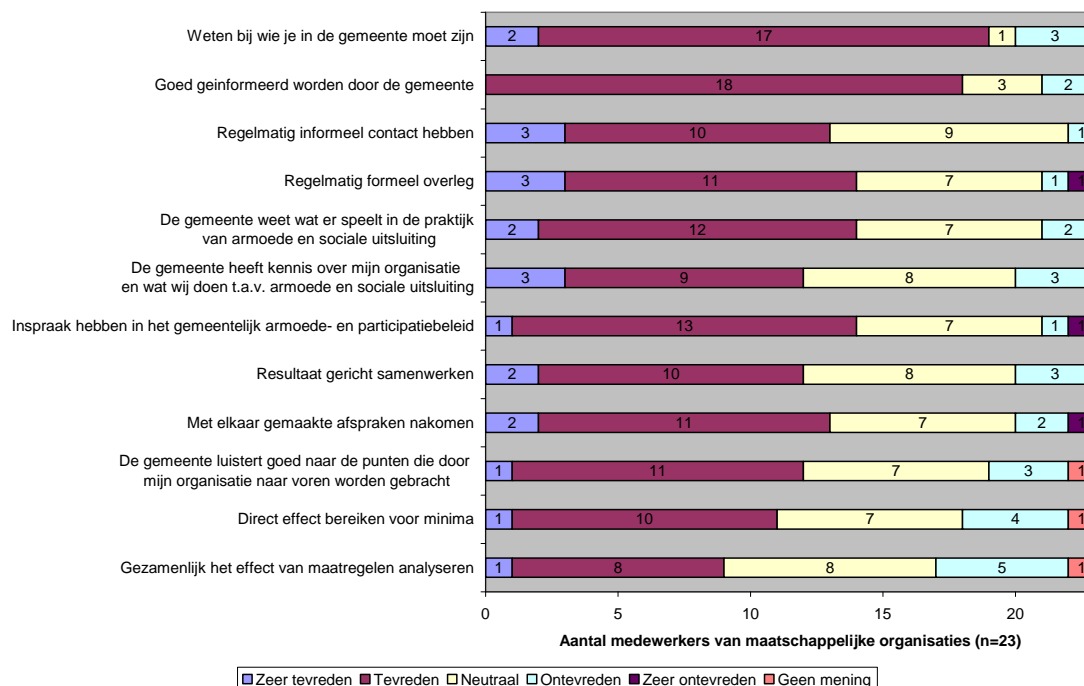
De maatschappelijke organisaties in onze enquête zijn behoorlijk tevreden over de samenwerking met de gemeente op het gebied van armoede en sociale uitsluiting. Ze waarderen deze samenwerking gemiddeld met een 7.1.

Het meest tevreden zijn ze over de kennis over bij wie je in de gemeente moet zijn. Het minst tevreden zijn de organisaties over de gezamenlijke analyse van het effect van maatregelen. Figuur 4.2 geeft een overzicht van de aspecten en de mate van tevredenheid van de medewerkers van de organisaties hierover.

Aspecten die het belangrijkste worden gevonden, zijn het goed geïnformeerd worden door de gemeente, het nakomen van met elkaar gemaakte afspraken, het resultaatgericht samenwerken, en dat de gemeente weet wat er in de praktijk van armoede en sociale uitsluiting speelt.

Ook de vertegenwoordigers van de minima zijn tevreden over de samenwerking met de gemeente. Er is regelmatig overleg, waarbij zij vooral worden ingeschakeld als denktank en om elkaar op de hoogte te houden. De vertegenwoordigers van de minima voelen zich erkend en serieus genomen door de gemeente: *'Ik hoef niet te knokken voor aandacht.'*

Figuur 4.2 Tevredenheid over de samenwerking met de gemeente

Ook hebben we gekeken welke aspecten (zie figuur 4.2) vooral de algemene tevredenheid over de samenwerking beïnvloeden. Het gaat vooral om de volgende aspecten:

- gezamenlijk het effect van maatregelen analyseren;
- de gemeente heeft kennis over mijn organisatie en wat wij doen t.a.v. armoede en sociale uitsluiting;
- resultaatgericht samenwerken;
- direct effect bereiken voor de minima.

De conclusie is hier dat het gezamenlijk analyseren van het effect van maatregelen een belangrijk aspect is omdat het de algemene tevredenheid beïnvloedt, en dit terwijl de organisaties hier het minst tevreden over zijn. Het gaat dus om een belangrijk aandachtspunt.

Wat betreft de samenwerking tussen de gemeente en de maatschappelijke organisaties is een aantal verbeterpunten genoemd. Opvallend daarbij is dat de aard van deze verbeterpunten sterk uiteen loopt. Toch kunnen we enkele belangrijke punten destilleren.

De aansturing van de samenwerking is bijvoorbeeld een belangrijk punt. Eigenlijk zouden er naast de gemeente nog een paar andere trekkers moeten zijn, zoals een van de regievoerders aangeeft: *‘Iedereen is van goede wil, maar we worstelen nog met hoe we de aansturing precies kunnen vormgeven. Wie bewaakt de afspraken?’* Verder is een vertegenwoordiger van de minima van mening dat de gemeente meer energie zou kunnen steken in het trekken van de kar, zodat de organisaties nog beter bij elkaar worden gebracht en op de hoogte zijn van elkaars werk. Daarbij is

het belangrijk dat er gestructureerd overleg plaatsvindt en dat er duidelijke afspraken worden gemaakt over 'wie wat doet'.

Ten slotte melden we dat een maatschappelijke organisatie aangeeft dat de 'kokervisie' (enkel vanuit het eigen beleidsterrein gedacht) nog steeds bij de gemeente voorkomt, ondanks alle activiteiten die de gemeente Tilburg onderneemt om verbindingen tussen beleidsterreinen te leggen.

De gemeente ziet haar rol in het stimuleren van samenwerking vooral als initiërend en voorwaardenscheppend. Ze neemt daarbij de regierol. Gelijkwaardigheid tussen de partners is belangrijk: samen een agenda bepalen en gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor het resultaat.

4.4 Samenwerking van maatschappelijke organisaties en groepen onderling

Als het gaat om de onderlinge samenwerking, constateren we dat bijna alle maatschappelijke organisaties in de enquête aangeven dat hun organisatie samenwerkt met andere organisaties (dan de gemeente) op het gebied van armoede en sociale uitsluiting. Er wordt vooral veel samengewerkt tussen organisaties op het gebied van maatschappelijk werk, de woningcorporaties, dienstverlenende instellingen (zoals de thuiszorg) en vrijwilligersorganisaties. In bijna alle gevallen is er contact over individuele cases. In bijna alle gevallen is de samenwerking gericht op een bepaalde doelgroep. Bijstandsgerechtigden worden door de helft genoemd als doelgroep, terwijl deze groep niet gerekend wordt tot de huidige risicogroep. Andere doelgroepen die telkens door een derde van de respondenten genoemd zijn, zijn kinderen van minima, ouderen, chronisch zieken en gehandicapten, en nieuwe Nederlanders. De samenwerking richt zich ook op de werkende armen en dak- en thuislozen, zij het in mindere mate.

Ook de vertegenwoordigers van de minima werken veel samen met andere organisaties. De Klantenraad is continu in overleg met haar dertien leden over wat er speelt binnen deze organisaties. Ook Samen Sterk en Stichting de Vonk werken veel samen met anderen. Het gaat dan om informatie-uitwisseling, verbetering van de dienstverlening, maar ook om het uitwisselen van ideeën. Het gevolg is dat de lijnen aanzienlijk korter worden, zodat de minima beter geholpen kunnen worden.

De vertegenwoordigers van de minima zijn daarbij over het algemeen tevreden over de samenwerking. De organisaties weten elkaar te vinden en weten van elkaar waar ze mee bezig zijn. Bovendien zijn er stappen gezet om de ketensamenwerking beter vorm te geven.

Door de regievoerders is gesproken over de sterke en zwakke punten in de samenwerking. Als sterk punt wordt het feit aangemerkt dat er op veel terreinen en tussen veel uiteenlopende partijen sprake is van samenwerking bij het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting. Lastig is echter het verwachtingenmanagement. Welke resultaten verwacht iedere organisatie? *'De organisatie moet over de eigen schaduw heen stappen. Dat lukt al goed, maar blijft lastig. Soms moeten organisaties de eigen doelstellingen loslaten en is er sprake van competentiestrijd'*.

Ook hier constateren respondenten een aantal verbeterpunten. De vertegenwoordigers van de minima vinden dat veel organisaties teveel bezig zijn met het veiligstellen en verantwoorden richting subsidieverleners. De Klantenraad merkt op dat *'er nog veel gebeurt waar we niet aan toekomen'*; er wordt bijvoorbeeld nog weinig met het participatiebudget gedaan. Het is verder zaak dat de organisaties constant zelf kritisch blijven: *'Heb ik het nog wel voldoende in beeld?'*

4.5 Lokale samenwerkingsverbanden

Op een enkele uitzondering na nemen alle maatschappelijke organisaties die de vragenlijst hebben ingevuld deel aan een lokaal samenwerkingsverband. In bijna de helft van de gevallen gaat het dan om drie of meer samenwerkingsverbanden. Er worden erg veel samenwerkingsverbanden genoemd: Zorghuis, MOM, Ketensamenwerking Armoede, Wmo Platform, Buurtregie, Tilburg Akkoord, Project Thalia van Feniks, Stuurgroep Duizend en 1 Kracht, Symfonie, en Platform Sociale Zekerheid. Hieronder volgt een omschrijving van de vier samenwerkingsvormen die relatief vaak genoemd zijn.

Platform Sociale Zekerheid

Dit overlegorgaan is opgericht in oktober 1995, op initiatief van enkele raadsfracties, naar aanleiding van de Nieuwe Bijstandswet die toen in werking trad. De organisaties die deelnemen aan het platform hebben allen te maken met de sociale zekerheid. Intussen zijn dit ruim dertig instellingen en organisaties, die vier keer per jaar ervaringen uitwisselen rondom armoedebeleid en andere relevante zaken ten aanzien van mensen met een uitkering. Onder de deelnemende organisaties zijn Feniks, OTO, Zusters van Liefde, het IMW, De Ketting, La Poubelle, Stichting Leergeld, de Vincentius Vereniging en het Juridisch Loket. Voorzitter van het platform is Stichting De Vonk. De politieke partijen en de gemeente (ambtenaren van Sociale Zaken) zijn ook deelnemers aan het platform; hun taak is om informatie geven en vragen te beantwoorden. Daarnaast zijn de verhalen van het platform voor de gemeente een belangrijke informatiebron voor de uitwerking van het gemeentelijke beleid. Het platform heeft de gemeente al aanleiding gegeven om haar beleid bij te stellen (www.tilburg.groenlinks.nl). Inmiddels doet het platform een oproep aan de politiek in het kader van de heroverwegingen die de komende bezuinigingen met zich meebrengen.

Ketensamenwerking Armoede

Dit ketenoverleg is geïnitieerd vanuit de gemeente; er nemen 28 maatschappelijke instellingen aan deel. Het doel van deze ketensamenwerking is het uitwisselen van kennis en discussies over zaken waar meerdere partners tegenaan lopen. Ook kunnen concrete afspraken worden gemaakt. De instellingen komen drie keer per jaar bij elkaar, waarbij telkens een thema centraal staat. Daarbij wordt besproken wat goed gaat, en wat men samen beter kan doen. Het gaat erom dat de instellingen elkaar kennen en weten wat er loopt. Er zijn al veel afspraken ten aanzien van samenwerking vastgelegd, maar in de praktijk zijn deze nogal abstract. De deelnemers aan het overleg maken deze concreter door thema's te behandelen. Het gaat daarbij altijd om de combinatie van een verbetering van de financiën van minima én een verbetering van hun participatie. De meerwaarde die een deelnemer zegt te ervaren: *'We kennen elkaar nu beter en kunnen beter doorverwijzen. Ook ontstaat kennis over elkaars werk en begrip voor elkaar standpunten.'*

Het Tilburg Akkoord

De drie woningcorporaties Wonen Breburg, Tiwos en de TBV hebben samen met de gemeente het Tilburg Akkoord afgesloten. De gemeente Tilburg wil op deze manier een extra impuls geven aan de wijken die dit hard nodig hebben. Dit gebeurt in de vorm van een geconcentreerde aanpak, op thema's die het afgelopen jaar zijn benoemd door bewoners zelf: werk, inkomen en onderwijs. De deelnemende partijen verbinden zich door het sluiten van het akkoord, dat aanhaakt bij de doelstellingen van de zogenaamde impuls wijken:

- jongeren doen het goed op school en halen een diploma;
- elk huishouden heeft een kostwinner;
- inwoners leven boven de armoedegrens.

Hiervoor is voor de komende tien jaar negen miljoen euro beschikbaar. De respondenten zijn enthousiast over dit initiatief, hoewel het zich nog in de beginfase bevindt. Sommigen van hen hebben om die reden aangegeven dat de aanpak nog verder dient te worden ontwikkeld.

Maatschappelijke Ontwikkelingsmaatschappij (MOM)

Drie woningcorporaties, twee zorginstellingen (Thebe en De Wever) en de welzijnsinstelling (De Twern) hebben de MOM opgericht. De taak van de MOM is om de plannen, activiteiten en projecten van de deelnemende organisaties in Tilburg te coördineren en verbinden. Het MOM is er voor twee impuls wijken, Groenewoud en Kruidenbuurt. Ze zijn daar ook fysiek, met een kantoor, aanwezig. Dit om te zorgen dat het MOM zichtbaar is en aanwezig in de nabijheid van de mensen, voorzieningen en activiteiten op wie het MOM zich richt. De afstemming is eveneens gericht op de drie doelen uit het Tilburg Akkoord. De samenwerking concentreert zich vooral op het verbeteren van de maatschappelijke participatie.

5 *Versterking van de lokale sociale agenda in Tilburg*

De versterking van de lokale sociale agenda is samen met het versterken van de samenwerking tussen partijen op lokaal niveau de belangrijkste doelstelling van deelname aan de Stedenestafette. Het thema dat de gemeente Tilburg bezighoudt, is de zelfredzaamheid van burgers versus de sociale zorgplicht van de overheid als het gaat om de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. Dit is ook het thema voor het debat tijdens de manifestatie, die de gemeente Tilburg in het kader van het Europees Armoedejaar en de Stedenestafette organiseert.

De wensen voor de lokale sociale agenda en voor betere samenwerking kunnen we zien in het licht van pogingen om dit spanningsveld, of in ieder geval de gevolgen ervan, te verminderen.

5.1 *Het thema van de lokale manifestatie: zelfredzaamheid versus sociale zorgplicht*

Van burgers wordt een steeds grotere mate van zelfredzaamheid verwacht. Tegelijkertijd hebben de overheid en maatschappelijke organisaties een sociale zorgplicht. Dit brengt een spanningsveld met zich mee. Via de enquête heeft de gemeente Tilburg aan ambtenaren en medewerkers van maatschappelijke organisaties kunnen vragen of zij dit conflict herkennen, en op welke manier zij dit conflict in de praktijk meemaken. Ook heeft de gemeente hen gevraagd suggesties te doen om dit conflict op te lossen. Iedereen herkent dit conflict. De goedbedoelde regelingen van de overheid, bijvoorbeeld, stellen mensen juist voor problemen: *'De mogelijkheden voor financiële tegemoetkomingen kunnen ingewikkeld zijn. Het aanvragen van heffingskortingen en toeslagen bij de belastingdienst heeft voor veel terugvorderingen en verrekeningen gezorgd, waardoor mensen niet meer in staat zijn hun vaste lasten te voldoen.'* Een ander voorbeeld: *'Een alleenstaande vrouw wordt door de wetgeving geacht meer uren te werken wanneer ze een beroep doet op de Aanvullende Bijstand. Zij is taxichauffeur én alleenstaande moeder van vijf kinderen en werkt twintig uur!'*

Duidelijk is dat minima in veel gevallen vastlopen in de complexiteit van wet- en regelgeving. Staande kunnen blijven in het dagelijkse leven vraagt al veel energie. Het kan daarom moeilijk zijn om rationeel keuzes te moeten maken en eigen verantwoordelijkheid te nemen. Het ontbreekt de minima daartoe aan overzicht, kennis, capaciteiten, en vaardigheden. Mensen met verstandelijke of chronische meervoudige problemen zijn daarbij het meest kwetsbaar.

Oplossingsrichtingen van respondenten om dit spanningsveld te verminderen laten de volgende lijnen zien:

- De regelingen zelf moeten eenvoudiger, beter op elkaar afgestemd en overzichtelijker worden.
- De regelingen moeten toegankelijker en begrijpelijker zijn voor de doelgroep. Eenvoudig taalgebruik, voorlichting, één loket, en eenvoudige aanvraagprocedures. Ook het inschakelen van maatjes kan mensen helpen om door de bomen het bos weer te zien.

- Een persoonlijke benadering, een waardige bejegening, en de burger als burger benaderen in plaats van louter als consument. De persoon zelf als uitgangspunt nemen en meer aandacht opbrengen voor de kwetsbaarheid van mensen in een afhankelijkheidspositie. Per cliënt bekijken wat wel mogelijk is in plaats van wat niet mogelijk is.
- Een betere samenwerking om overlap tussen verschillende organisaties te voorkomen.

Respondenten gaven ook wel aan dat het terugdringen of veranderen van dit spanningsveld niet goed lukt. Professionals moeten mensen gereedschap aanreiken om hiermee te leren omgaan. *'Accepteer dat dit spanningsveld er is en start vanuit dat perspectief met participatie'*. Wat opvalt, is dat de oplossingen vooral gericht zijn op het zo goed mogelijk vormgeven van de (formele, bureaucratische) zorgplicht. Het stimuleren van zelfredzaamheid komen we meer tegen bij de wensen voor de lokale sociale agenda.

5.2 Wensen voor de lokale sociale agenda

In een lokale sociale toekomstagenda leggen de lokale partijen gezamenlijk vast wat binnen de gemeente de prioriteiten zijn als het gaat om de bestrijding van armoede en de bevordering van maatschappelijke participatie. We hebben zowel de regievoerders, gemeenteambtenaren, medewerkers van maatschappelijke organisaties en groepen als de vertegenwoordigers van de minima gevraagd welke punten volgens hen zeker op deze agenda moeten komen. In bijlage 1 staat een gedetailleerd overzicht van wensen. De suggesties voor de lokale sociale agenda laten zich als volgt groeperen:

- Het zal niemand verbazen dat er veelvuldig gepleit wordt voor een *bestendinging van het huidige ruimhartige armoedebeleid*. Bestaande regelingen moeten zoveel mogelijk behouden blijven. Verschillende respondenten hebben aangegeven dat zij merken dat de indruk bestaat dat de gemeente *'cadeautjes weggeeft. Maar mensen hebben het echt hard nodig'*. We bespeuren ook een zekere trots op het Tilburgse beleid en de wens om Tilburg een voorbeeld te laten zijn voor andere gemeenten.
- Een aantal keer is gepleit voor *bescherming* van mensen tegen de complexiteit aan regels. Er moet aandacht komen voor de grenzen aan zelfredzaamheid.
- Tegelijkertijd willen de maatschappelijke organisaties meer aandacht voor sociale activering en *empowerment*. Dit moet draaien om het teruggeven van het eigen initiatief en investeren in de eigen kracht van mensen. Het is daarbij belangrijk om burgers niet te frustreren, bijvoorbeeld door de focus op werk te leggen als dit toch niet mogelijk is. Een ander noemt het beter toegankelijk maken van het vrijwilligerswerk. Respondenten bepleiten een grotere zorgzaamheid in de bejegening van mensen.
- Ook, of misschien beter gezegd in het verlengde hiervan, willen vooral respondenten van maatschappelijke organisaties meer focus op *maatschappelijke participatie*.
- Een stap verder gaat nog de wens voor meer afstemming van beleid dat zich richt op *sociale stijging*.
- Een ander belangrijk punt dat zowel ambtenaren als maatschappelijke organisaties noemen, is dat er meer aandacht moet komen voor *preventie*. Daarbij denken de respondenten aan het beter en meer aanbieden van schuldhulpverlening, maar ook aan aandacht voor het doorbreken van de overdracht van armoede naar de volgende generatie.

- Maatschappelijke organisaties noemen een aantal *groepen* waarover zij zorgen hebben. Relatief vaak genoemd zijn kinderen, maar ook alleenstaande moeders en ouderen.

5.3 *Wensen voor samenwerking*

Ons is duidelijk geworden dat samenwerking in Tilburg hoog op ieders agenda staat en dat de betrokken partijen over het algemeen al vrij tevreden zijn over de bestaande samenwerking. Toch zijn er nog volop ambities (zie 5.1 en 5.2) die de noodzaak tot (nog beter) samenwerken urgent maken.

De resultaten van de enquête laten zien dat lang niet iedereen vindt dat meer of intensiever moet worden samengewerkt. Minder dan de helft van de medewerkers van maatschappelijke organisaties geven aan meer of intensiever te willen samenwerken met andere organisaties, maar de anderen vinden dat niet nodig. Van die minderheid doet de helft suggesties voor concrete organisaties waarmee ze meer of intensiever zouden willen samenwerken. Een medewerker van de organisatie voor verslavingszorg wil bijvoorbeeld meer samenwerking met woningbouwverenigingen op het terrein van woonbegeleiding. Een ander voorbeeld is dat van de organisatie voor wonen, zorg en welzijn in de wijk: zij willen meer samenwerking met de woningcorporaties, vrijwilligersorganisaties en de welzijnorganisatie, om te weten te komen welke diensten mensen nodig hebben en om participatie te stimuleren.

Het valt op dat organisaties die te maken krijgen met armoedesituaties, maar daar vanuit hun eigen organisatie (zoals de verslavingszorg, wonen) niet de hoofdprioriteit hebben liggen, de wens hebben om (nog) meer samen te werken met de gemeente of andere maatschappelijke organisaties. Het doel hiervan is om het aanbod voor deze mensen beter op elkaar af te stemmen.

Het beperkte aantal gemeenteambtenaren dat de enquête invulde uitte weinig wensen tot meer samenwerking. In een interview noemde een respondent wel de wil vanuit de gemeente om tot meer samenwerking te komen met het onderwijs en de (grote) werkgevers.

De vertegenwoordigers van de minima zijn van mening dat de gemeente de kleinere organisaties serieuzer moet nemen. *'De kleinschalige initiatieven verdienen meer aandacht. Het gaat dan vaak om projecten en organisaties die (oorspronkelijk) op wijkniveau zijn opgezet. De gemeente kent ze niet allemaal. De verantwoordelijkheid om dit te veranderen ligt ook bij deze organisaties zelf, zij moeten zich profileren'*.

Alles overziend, ligt de sleutel tot meer en betere samenwerking volgens ons in het vertalen van de ambities voor de lokale sociale agenda (5.2) in concrete maatregelen en de onderlinge afstemming van maatregelen. Gedeeltelijk komt de bestaande samenwerking al tegemoet aan deze ambities, zoals in het geval van het bereik van de inkomensondersteunde maatregelen en de aandacht voor participatie. Betrokkenen denken in de bestaande samenwerking tot nog betere resultaten te kunnen komen en hebben hiervoor aanknopingspunten aangedragen.

6 *Samen verder werken aan succes in Tilburg: conclusies en beleidsadvies*

Tilburg heeft een brede visie op armoede. Omdat armoede niet een universele verschijningsvorm heeft, moet ze op vele fronten worden bestreden en dient maatwerk te worden geleverd. Deze visie is vertaald in vier doelstellingen van het armoedebeleid: het verminderen van het aantal mensen dat in armoede leeft, het voorkomen dat mensen in een armoedesituatie terechtkomen, het bevorderen van het bereik van inkomensondersteunende maatregelen en het bevorderen van participatie aan de samenleving door mensen met een laag inkomen.

Als we kijken naar de geboekte resultaten op deze doelstellingen zien we dat het aantal mensen dat in armoede leeft niet daalt. Het bereik van de regelingen is toegenomen tot een relatief hoog niveau. Op de resultaten wat betreft preventie en de toename van maatschappelijke participatie is minder zicht. Een ander resultaat dat ons ter ore kwam is dat de bejegening van burgers door de gemeente is verbeterd. De mens wordt meer 'als een geheel' gezien. Daarnaast lijkt de signalering van armoede door professionals beter te zijn geworden. Armoede komt nu eerder boven tafel. De kennis over armoede bij professionals is vergroot, waardoor zij eerder signalen oppikken en doorverwijzen.

Partners in de stad zijn doorgaans tevreden over het Tilburgse beleid. Sterk punt is dat op veel terreinen en tussen veel uiteenlopende partijen sprake is van samenwerking bij het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting. Alle partijen hebben samenwerking hoog in het vaandel staan. Een aantal netwerken staat bij relatief veel respondenten duidelijk op het netvlies. Partijen zijn over het algemeen ook tevreden over de onderlinge samenwerking van de gemeente, maatschappelijke organisaties en vertegenwoordigers van de minima, zowel wat betreft de samenwerking binnen deze groepen als de samenwerking ertussen. Deze samenwerking is vooral gericht op het uitwisselen van informatie.

Wanneer we de gewenste mogelijkheden bekijken voor het verminderen of beter hanteren van de spanning tussen de zelfredzaamheid van burgers versus de sociale zorgplicht van de overheid (het thema van Tilburg), zien we dat deze aansluiten bij de wensen voor de lokale sociale agenda. Wanneer respondenten gevraagd werd om na te denken over zelfredzaamheid en sociale zorgplicht viel op dat sociale zorgplicht vooral vertaald werd in het vereenvoudigen en het beter toegankelijk maken van regelingen. De respondenten betrokken dit wat minder op het ondersteunen van de zelfredzaamheid. Dit punt zien we wel duidelijk terugkomen bij de wensen voor de lokale sociale agenda. De invulling van de zorgplicht zien we vooral terugkomen in de wens om het *huidige ruimhartige armoedebeleid te bestendigen* en om mensen te beschermen tegen de complexiteit van regelgeving. Verder wensen respondenten meer *empowerment*, het uitgaan van de eigen kracht

van burgers, hoe kwetsbaar zij ook zijn; dit is een duidelijk voorbeeld van het ondersteunen van de zelfredzaamheid van burgers. Ook de gewenste focus op *maatschappelijke participatie*, *sociale stijging* en *preventie* draagt bij aan het vergroten van de zelfredzaamheid van burgers.

De gemeente kan een laag inkomen compenseren (via inkomensondersteunende maatregelen) en de gevolgen ervan bestrijden (door maatschappelijke participatie te bevorderen en sociale uitsluiting tegen te gaan). Het eerste heeft Tilburg aardig voor elkaar. (Politieke) keuzes in de nabije toekomst zullen uitwijzen of de regelingen zoals die er nu zijn ook zullen blijven bestaan. Los van wat hierover besloten wordt, blijft het belangrijk om mensen te ondersteunen bij het gebruikmaken van deze regelingen en hen te beschermen tegen de complexiteit ervan. Het verder verbeteren van de samenwerking op dit punt heeft volgens ons echter niet de hoogste prioriteit. In de samenwerking bij het bestrijden van de gevolgen van armoede is meer winst te behalen.

Tilburg zou niet in de eerste plaats hoeven in te zetten op méér samenwerking, maar op het verbeteren van de *wijze van samenwerken (integraal)*, de *inhoud (preventie, empowerment, maatschappelijke participatie, sociale stijging)* en de *resultaten van de samenwerking (effecten van de maatregelen)*. Dit sluit ook aan bij de lokale wensen voor samenwerking en de toekomstagenda.

6.1 Preventie

Een belangrijke en breed gedragen ambitie is om te voorkomen dat mensen in een armoedesituatie terechtkomen. Het ligt daarom voor de hand om meer en in ieder geval betere samenwerking te richten op het voorkomen van armoede. De bestaande netwerken, zoals de Ketensamenwerking Armoede of het Platform Sociale Zekerheid, bieden hiervoor een aangewezen vertrekpunt. Zo blijft bijvoorbeeld bereikbare en toegankelijke schuldhulpverlening belangrijk. Daarnaast blijft aandacht nodig voor het signaleren van (potentiële) armoedesituaties door professionals, vooral voor wat betreft de afstemming over wat men moet doen met de signalen. Wie pikt wat op en wie is waarvoor verantwoordelijk? Alleen het elkaar weten te vinden en naar elkaar doorverwijzen is niet voldoende. De organisaties voor verslavingszorg ziet bijvoorbeeld mogelijkheden om intensiever samen te gaan werken met de schuldhulpverlening.

Naast de schuldhulpverlening draagt ook het tijdig opsporen van potentiële schulden bij aan het voorkomen van armoedesituaties. De Thuisadministratie is hier een mooi voorbeeld van. Wanneer er signalen zijn dat mensen hun huur niet betalen, is dat aanleiding om hen te ondersteunen bij het op orde krijgen van hun administratie. Om (langdurige) armoedesituaties te voorkomen bij de groep werkende armen is samenwerking met werkgevers een goede mogelijkheid om tijdig signalen op het spoor te komen. Vervolgens kunnen gemeente en werkgevers afspraken maken over hoe verder afglijden in deze armoedesituatie te voorkomen zal zijn.

Een derde aspect dat aandacht verdient, is het doorbreken van de overdracht van armoede naar volgende generaties. Een intensievere samenwerking met onderwijsinstellingen maar ook met jongerenwerk kan hieraan bijdragen.

6.2 Maatschappelijke participatie, empowerment en zelfredzaamheid

De samenwerking gericht op maatschappelijke participatie, empowerment en het versterken van zelfredzaamheid kan vooral verbeteren door het aanbod van organisaties beter op elkaar af te stemmen en het potentieel van mensen zelf te benutten. Projecten bedacht door bewoners zelf, meestal kleinschalige initiatieven, zijn vaak enorm waardevol voor de mensen. De samenwerking tussen de gemeente, maatschappelijke organisaties en (vertegenwoordigers van) de minima zou vooral gericht moeten zijn op het mogelijk maken van deze initiatieven. Ze zou verder kunnen dienen om deze initiatieven te benutten, bekend te maken en als inspiratie aan de anderen te presenteren.

6.3 Integrale beleidsvoering

Een andere belangrijke conclusie is dat de integrale beleidsvoering beter kan. Het beleid is te versnipperd, te projectmatig, te incidenteel gefinancierd en dat maakt het kwetsbaar. Dit veronderstelt een nog betere afstemming tussen de beleidsprogramma's binnen de gemeente, maar ook vanuit de gemeente richting de organisaties, groepen en partners in de stad. Samenwerking hebben alle partijen hoog in het vaandel en aan goede wil en intenties lijkt het niet te ontbreken. Niettemin vormt het organiseren van de samenwerking en de aansturing een belangrijk verbeterpunt. De gemeente neemt daarbij een sterke regierol waarbij alle partijen een zoveel mogelijk gelijkwaardige positie hebben. Kijk ook goed wanneer integraliteit precies bijdraagt aan de gestelde doelen. Integrale beleidsvoering is geen doel op zich, maar een middel om iets te bereiken.

6.4 Gezamenlijke analyse van het effect van maatregelen

Een aspect dat de tevredenheid over de samenwerking beïnvloedt is het gezamenlijk analyseren van het effect van maatregelen, ook al zijn de maatschappelijke organisaties hier het minst tevreden over. Dit is dus een belangrijk aandachtspunt met het oog op het verbeteren van de samenwerking tussen de gemeente en maatschappelijke organisaties. Niet alleen overleg en afstemming zijn belangrijk, maar ook aandacht voor wat in gezamenlijkheid bereikt is. Door dit regelmatig zichtbaar te maken voor allen betrokkenen, wordt het mogelijk om successen te vieren en (nog) trots(er) te zijn op wat samen bereikt is. Aan de andere kant geeft dit ook de gelegenheid om tijdig maatregelen te kunnen bijstellen of te stoppen wanneer ze niet het gewenste resultaat opleveren. Ook dit is iets om samen te bepalen.

7 *Literatuur en documenten*

Actieve burgers, ondersteunende stad' - Meerjarenbeleidskader Wmo 2008-2011, oktober 2007.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). (2009). *Gemeente op Maat 09: Tilburg*. Den Haag: CBS.

CBS (2006). *Inkomensverdeling alle huishoudens naar inkomensgroepen*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

CBS (2009). *Werkloosheidswet, uitkeringen naar regio, leeftijd en geslacht*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

CBS (2009). *Algemene bijstand, uitkeringen naar geslacht, leeftijd en regio*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

CBS (2009). *Aantal uitkeringen WAO, Wajong en WAZ naar regio*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

CBS (2009). *Regionale Kerncijfers Nederland*. Geraadpleegd via www.cbs.nl.

De cirkel doorbreken. Armoedemonitor Tilburg 2008 (2009) opgesteld door KWIZ te Groningen.

De cirkel doorbreken deel 2. Bevindingen van Taskforce Armoede 2. (2008). Gemeente Tilburg.

De cirkel doorbreken. Bevindingen van de Taskforce Armoede (2006). Gemeente Tilburg.

Doorstart de Cirkel Doorbreken. Raadsbesluit 20 april 2009. Gemeente Tilburg.

Gemeente Tilburg (2008). *Werkende armen in beeld*. 2 december 2008 (2008). Notitie aangeboden aan de commissie Maatschappij.

Kansrijke stad, vitale wijken. Visie op welzijn 2008 - 2011. (2007). Tilburg.

StimulanSZ (2008). *Minimuscan 2008*. Utrecht: StimulanSZ.

TILBURG AKKOORD Convenant Wijkimpuls. Wonen Breburg, Tiwos, TBV Wonen (2009). Gemeente Tilburg.

Voorstel inzake Actieprogramma Armoedebeleid n.a.v. 'De cirkel doorbreken'. Raadsvoorstel 2006/376 (24 oktober 2006).

Steketee, M., Mak, J., & Tierolf, B. (red.) (2010). *Kinderen in Tel: Databoek 2010*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Geraadpleegde websites:

www.tilburg.nl

www.mom.nl

Bijlage 1 Wensen voor de lokale sociale agenda

Dit is een overzicht van de wensen voor de lokale sociale agenda, zoals die zijn genoemd door de verschillende categorieën respondenten.

De regievoerders:

- Een bestendig armoedebeleid. Een basis zodat iedereen, zowel de burgers als partners in de stad, weet waar hij of zij aan toe is.
- Bescherming van kwetsbare mensen tegen de complexiteit aan regelingen. Basisrechten van mensen in armoede.
- De focus op maatschappelijke participatie, het bestrijden van sociale uitsluiting, die in Tilburg zo sterk is, moet blijven.
- Aandacht voor de manier waarop mensen kunnen worden bereikt, hoe je met ze in contact komt.
- Meer aandacht voor activering en preventie.
- De aankondiging van concrete maatregelen en afspraken over de uitvoering daarvan.

De vertegenwoordigers van de minima:

- Het armoedebeleid moet blijven zoals het nu is.
- Met stip op 1 staat het doorbreken van de overdracht van armoede op de volgende generatie. *'We moeten investeren in de kinderen, dan komt de rest ook goed'*.
- Armoede bespreekbaar maken en houden.
- De dag van de armoede 17/10 moet blijven bestaan en aandacht blijven krijgen.
- Geen wachtlijsten, en het afsluiten van leningen minder gemakkelijk maken.
- Werk wordt te vaak als oplossing gezien. We moeten accepteren dat er altijd mensen zullen zijn die in armoede leven. We moeten die mensen niet verder frustreren, maar met meer zorgzaamheid bejegenen.
- Tilburg heeft een voorbeeldfunctie; andere steden - zoals Eindhoven - voelen zich uitgedaagd. Eigenlijk zou het armoedebeleid een van de belangrijkste score-items van de gemeente moeten zijn, en niet bijvoorbeeld een nieuw winkelcentrum.

De ambtenaren:

- De positie van kinderen.
- Sociale stijging en bundeling van de middelen en projecten/initiatieven op dit thema.
- De eigen bijdrage van verschillende voorzieningen; de optelsom daarvan maakt het onbetaalbaar voor de individuele cliënt.
- Preventieve maatregelen op het terrein van de schuldhulpverlening.
- De positie van werkende armen.

De medewerkers van maatschappelijke organisaties (met daarachter hoe vaak iets is genoemd):

- Ondersteuning van kinderen in armoedesituaties (4x). Daarbij is ook aandacht gevraagd voor de overgang van WTOS¹ naar het kindgebonden budget.
- Schuldhulpverlening (3x). Daarbij is aandacht gevraagd voor mensen zonder aflossingscapaciteit, het beter/meer aanbieden van schuldhulpverlening, en het voorkomen van lange wachtlijsten.
- Aandacht voor alleenstaande moeders/ eenoudergezinnen. Feminisering van de armoede (2x).
- Sociale activering (re-integratiebeleid) (2x).
- Elkaar blijven informeren over ontwikkelingen en veranderingen in de organisaties. Betere afstemming tussen organisaties: de neuzen dezelfde kant op en een grotere focus op het individu.
- De nieuwe regeling CVZ (College voor Zorgverzekeringen²)
- Vrijwilligerswerk toegankelijker maken.
- Het tegengaan van sociale uitsluiting.
- Teruggeven van het initiatief/ investeren in de eigen kracht van de doelgroep (empowerment).
- Werkende armen.
- In de knel tussen de regels.
- Grenzen aan zelfredzaamheid.
- Beheersing van de Nederlandse taal.
- Aandacht voor ouderen op de armoedegrens.
- Het voorkomen van armoede.
- Het ruimhartig (blijven) verstrekken van bijzondere bijstand.
- Sociale stijging.
- Woonlasten, waaronder energiebesparende maatregelen.
- Onderwijsparticipatie (vooral 14-18 jaar).

¹ Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (WTOS).

² Het CVZ coördineert en financiert de uitvoering van de Ziekenfondswet en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ).

Bijlage 2 Over het onderzoek in Tilburg

Het Verwey-Jonker Instituut heeft gebruik gemaakt van kwalitatieve en kwantitatieve bronnen en methoden. Wij hebben:

- Bestaand onafhankelijk onderzoek over de gemeente geanalyseerd (waaronder CBS statistieken);
- Relevante beleidsdocumenten bestudeerd;
- Interviews gehouden met de drie belangrijkste spelers in de gemeente Tilburg op het gebied van armoede en sociale uitsluiting (regievoerders);
- Interviews gehouden met drie vertegenwoordigers van minima in Tilburg;
- Een digitale enquête gehouden onder ambtenaren en medewerkers van maatschappelijke organisaties.

Over de enquête

Methode

Aan achttien gemeenteambtenaren en vijftig medewerkers van maatschappelijke organisaties die betrokken zijn bij het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting in Tilburg is via e-mail een uitnodiging verstuurd voor deelname aan het onderzoek naar samenwerking op dit gebied. De lijst met organisaties en e-mailadressen is door de gemeente Tilburg samengesteld.

Via een link in de uitnodigingsmail kwamen de respondenten terecht bij een vragenlijst. De vragenlijst bestond voor de deelnemers van maatschappelijke organisaties uit 29 vragen en voor de gemeenteambtenaren uit 34 vragen. De vragenlijst kon online worden ingevuld. Als eerste werd een korte introductie gegeven op het Europees jaar ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting, op de deelname van de gemeente Tilburg aan de Stedenestafette en op het onderzoek. Hierna konden de respondenten beginnen met het beantwoorden van de vragen. Aan de organisaties en gemeenteambtenaren is na tien dagen een herinnering verstuurd.

De gemeente kreeg de mogelijkheid om in de enquête drie vragen naar keuze te stellen. In Tilburg luidden die vragen:

Zelfredzaamheid in een woud van regels versus sociale zorgplicht

Vanuit het economische perspectief worden burgers steeds vaker beschouwd als zelfredzame, autonome klanten. Ze worden vanuit alle kanten geprikkeld om te consumeren. Hierbij wordt van hen verwacht dat zij in staat zijn om weloverwogen hun eigen keuzes te maken. Ook in het overheidshandelen wordt zelfredzaamheid verwacht als het gaat om de vele regelingen en maatregelen van de verschillende overheden op het terrein van inkomen en armoede. Maar mogen wij wel verwachten dat burgers in een financieel, sociaal en vaak emotioneel benarde situatie zich als zelfredzame klant een weg weten te vinden door het woud van overheidsregelingen? Vanuit een sociaal perspectief zijn zeker vraagtekens te zetten. Tot hoe ver kunnen we zelfredzaamheid verwachten? Strookt de praktijk nog wel met de sociale rechten van de burger en de zorgplicht van overheden, ook als we kijken naar het Europees rechtelijke kader?

- De beschrijving geeft een conflict weer tussen economische perspectieven en sociale (grond)rechten. Herkent u dit conflict? En om welke reden ervaart u dit conflict als problematisch?
- Heeft u concrete voorbeelden van situaties waarbij dit conflict zich manifesteert in het leven van burgers?
- Welke verbeteringen zou u voorstellen om dit conflict op te lossen / te verminderen?

Resultaten

In totaal hebben 24 medewerkers van maatschappelijke organisaties en 3 gemeenteambtenaren de vragenlijst ingevuld. Deelnemers die minder dan de helft van de vragen hebben beantwoord zijn hierbij niet meegerekend. De medewerkers van de maatschappelijke organisaties zijn in dienst bij 16 verschillende organisaties. De beleidsambtenaren van de gemeente zijn werkzaam bij de afdeling Sociale Zaken of de Sociale Dienst. Wanneer het gaat om het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting, zijn twee van de drie ambtenaren betrokken bij de formulering van het beleid en is één ambtenaar betrokken bij het bewaken van de uitvoering van het geformuleerde beleid. In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het aantal deelnemers per type organisatie.

Deelnemers aan de digitale enquête

Type organisatie	Aantal deelnemers
Gemeente	3
Professionele organisatie voornamelijk actief op het gebied van zorg	9
Professionele organisatie voornamelijk actief op het gebied van welzijn	7
Professionele organisatie voornamelijk actief op het gebied van financiën	
Religieuze organisatie (bijv. kerkelijke organisatie of moskee)	
Vrijwilligersorganisatie	2
Belangenorganisatie voor minima	
Ander type organisatie	6
Totaal aantal deelnemers	27

Onder 'ander type organisatie' valt bijvoorbeeld een organisatie die onderwijs aan laag opgeleide volwassenen geeft, of een professionele organisatie die voornamelijk actief is op het gebied van wonen.

Colofon

Opdrachtgever/financier Project Erop af: doen en delen! en de deelnemende gemeenten.
Auteurs Drs. A. Huygen; drs. M.C. van Dongen; drs. D. Bulsink
Omslag Grafital, Valkenswaard
Uitgave Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
telefoon 030-2300799
telefax 030-2300683
e-mail secr@verwey-jonker.nl
website www.verwey-jonker.nl

ISBN 978-90-5830-380-6

De publicatie

Downloaden via de website www.verwey-jonker.nl en www.stedenestafette.nl

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2010.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.